

Natalia Pandel, Letycja Soloducho-Pelc

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mails: natalia.pandel@ue.wroc.pl; letycja.soloducho@gmail.com

TRZYDZIEŚCI LAT ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W POLSCE

THIRTY YEARS OF THE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN POLAND

DOI: 10.15611/pn.2018.538.25

JEL Classification: M13

Streszczenie: Przedsiębiorczość uznawana jest obecnie za najsilniejszą gospodarczą siłę, jaka ukształtowała współczesny świat. W Polsce w ostatnim trzydziestoleciu miały miejsce fundamentalne zmiany dotyczące prowadzenia własnej działalności gospodarczej. W roku 1988, wraz z wprowadzeniem Ustawy o działalności gospodarczej, nastąpiło przejście z systemu gospodarki centralnie planowanej do systemu wolnorynkowego. Celem artykułu jest przedstawienie rozwoju polskiej przedsiębiorczości w latach 1989-2018. Jako metody badawcze wykorzystano przegląd literatury oraz analizę danych statystycznych GUS i wyników badań ilościowych. Mając na uwadze dystans, jaki w roku 1989 dzielił rodzime firmy od przedsiębiorstw z innych krajów, warto zwrócić uwagę na tempo wzrostu, rozwoju, innowacyjność i kreatywność polskich przedsiębiorców. W dalszych badaniach warto skoncentrować się na współpracy z ośrodkami akademickimi i laboratoriami badawczo-rozwojowymi firm sektora MSP oraz edukacji przedsiębiorczości.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, przedsiębiorca, działalność gospodarcza, sektor MSP, rozwój.

Summary: Entrepreneurship is currently recognized as the strongest economic force that has shaped the modern world. The purpose of this paper is to present the development of Polish entrepreneurship in the period of 1989–2018. The paper discusses the subject of the transformations which have taken place in a period of less than 30 years in Poland and concerned the sector of enterprises. The research methods included a review of literature as well as an analysis of the statistical data from the Central Statistical Office and the results of quantitative research. Considering the distance which existed between domestic companies and enterprises from other countries in 1989, the rate of growth and development of Polish enterprises should be appreciated. When indicating the directions for further research, it is worth paying attention to the analysis of SME's cooperation with universities and R&D laboratories and. education in the scope of entrepreneurship from an early age.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneur, economic activity, SME sector, development.

1. Wstęp

23 grudnia 1988 r. otworzył się nowy rozdział w polskiej gospodarce – została uchwalona Ustawa o działalności gospodarczej [Ustawa z 23 grudnia 1988]. Ustawa wprowadziła zasadę wolności gospodarczej, równości wszystkich podmiotów gospodarczych oraz swobodę wyboru formy prawnej prowadzonej działalności [Błachucki 2009, s. 378]. Odtąd rozwój prywatnej przedsiębiorczości nie był już ograniczany, a każdy Polak mógł na równych zasadach założyć własną działalność gospodarczą. Efektem liberalizacji przepisów oraz nowych uwarunkowań ekonomicznych po roku 1989 w Polsce był bezprecedensowy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Polacy bardzo szybko zaadaptowali się do reguł gospodarki rynkowej.

Kraje, gdzie historia przedsiębiorczości jest krótka, wyjątkowo uważnie przyglądają się rozwojowi firm. W gospodarkach wschodzących oczekiwania wobec przedsiębiorców są znaczne, a rozwój przedsiębiorczości wymaga pokonania dystansu dzielącego od krajów będących liderami przedsiębiorczości.

2. Przedsiębiorczość w nauce i badaniach

Badania nad przedsiębiorczością są przeprowadzane w różnych dyscyplinach nauk społecznych, dlatego przedsiębiorczość jako temat badawczy pojawia się w ekonomii, zarządzaniu, socjologii, psychologii oraz interdyscyplinarnych projektach badawczych [Davidsson, Wiklund 2007; Gill 2017]. Przedsiębiorczość można uznać za „młodą” dziedzinę badań, gdyż jej narodziny przypadły na lata 70. i 80. XX wieku [Papanek 1962]. W nauce pojawiły się takie nazwiska związane z rozwojem przedsiębiorczości, jak: K. Vesper czy I. MacMillan, Z. Acs, D.B. Audretsch [Cooper 2015]. Badacze ci zapoczątkowali rozwój edukacji akademickiej w zakresie przedsiębiorczości, zainicjowali badania nad przedsiębiorczością oraz powołali nowe czasopisma naukowe poświęcone badaniu tego zjawiska [Kuratko 2005].

Zjawisko przedsiębiorczości nie doczekało się uniwersalnych ram koncepcyjnych [Piecuch 2010]. Poglądy badaczy z wielu dyscyplin dotyczące przedsiębiorczości w jednym są wspólne: przedsiębiorczość stanowi koncepcję dynamiczną, której zdefiniowanie sprawia trudności [Shane, Venkataraman 2000]. W szerokim rozumieniu przedsiębiorczość dotyczy tworzenia miejsc pracy i wzrostu firmy dzięki innowacjom. W wąskim rozumieniu przedsiębiorca ma wizję, jest innowacyjny i potrafi nowe rozwiązania wprowadzić na rynek i skomercjalizować [Drucker 1992; Schumpeter 2000]. W takim podejściu akcentowane jest rozróżnienie pomiędzy typowymi właścicielami drobnego handlu a przedsiębiorcami [Bratnicki 2002]. Można uznać, że przedsiębiorczość odnosi się do procesów i postaw związanych z tworzeniem wartości (warto nadmienić, że pojęcie „wartości” również nie zostało uniwersalnie zdefiniowane) [Gill 2017]. Można też zdefiniować przedsiębiorczość jako proces, w którym osoby dążą do wykorzystania okazji pomimo ograniczeń tworzonych przez aktualnie

kontrolowane zasoby [Stevenson, Jarillo 2007; Zwan i in. 2016]. Pewne z punktu widzenia nauki jest to, że przedsiębiorcy oddają swój czas, ponoszą koszty i ryzyko na rzecz prowadzenia własnego przedsiębiorstwa [Piasecki 1997]. Przedsiębiorcy potrafią pokonać wiele barier, takich jak brak dostępu do finansowania czy wyszkolonego personelu, by odnieść sukces. Stąd powiązanie koncepcji przedsiębiorczości z rozwojem gospodarczym kraju czy regionu [Gnyawali, Fogel 1994; Acs i in. 2008].

Dla rozwoju gospodarczego i społecznego ważne jest zrozumienie, kogo dotyczy przedsiębiorczość oraz dlaczego, jak i kiedy się rozwija [Marques 2017]. Jednym z silnie akcentowanych wątków badawczych jest szukanie optymalnego środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości, czyli stawianie pytania dotyczącego kreowania otoczenia rynkowego, regulacyjnego i organizacyjnego [Lawrence, Muller 1993]. Wiele z badań koncentruje się na wyborze ścieżki zawodowej, czyli dokonywaniu wyboru pomiędzy zatrudnieniem się gdzieś/u kogoś a prowadzeniem własnej firmy. Inny, realizowany od wielu lat kierunek badań wyznacza analiza czynników determinujących przedsiębiorczość [Guzman, Stern 2016].

Badania przedsiębiorczości mogą być przeprowadzane w różnych ujęciach, z wielu perspektyw i w odniesieniu do różnorodnych kontekstów, dlatego w badaniach wykorzystywane są zróżnicowane metody: ilościowe i jakościowe oraz mieszane.

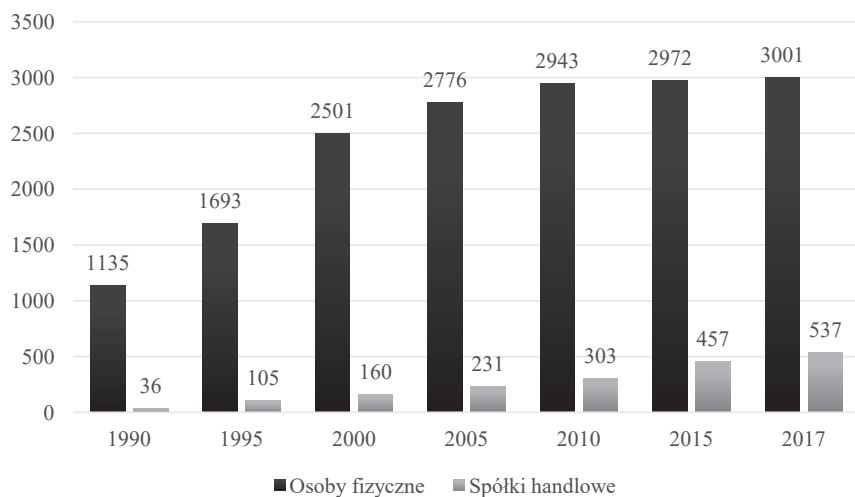
3. Liczebność, struktura i znaczenie prywatnych przedsiębiorstw w gospodarce w latach 1989-2018

W ostatnich 30 latach zmieniało się znaczenie prywatnej przedsiębiorczości w Polsce. Ustawa o działalności gospodarczej stała się impulsem do niebywałej aktywizacji przedsiębiorczości na początku lat 90.

Poziom przedsiębiorczości w każdym kraju jest z reguły mierzony liczbą zarejestrowanych firm. W polskich badaniach naukowych najczęściej wykorzystywanym źródłem pomiaru liczby przedsiębiorstw są dane Głównego Urzędu Statystycznego [Gołębiowski 2014]. W roku 1990 w Polsce było zarejestrowanych 1135 tys. osób fizycznych prowadzących własną działalność gospodarczą oraz 36 tys. spółek handlowych (rys. 1).

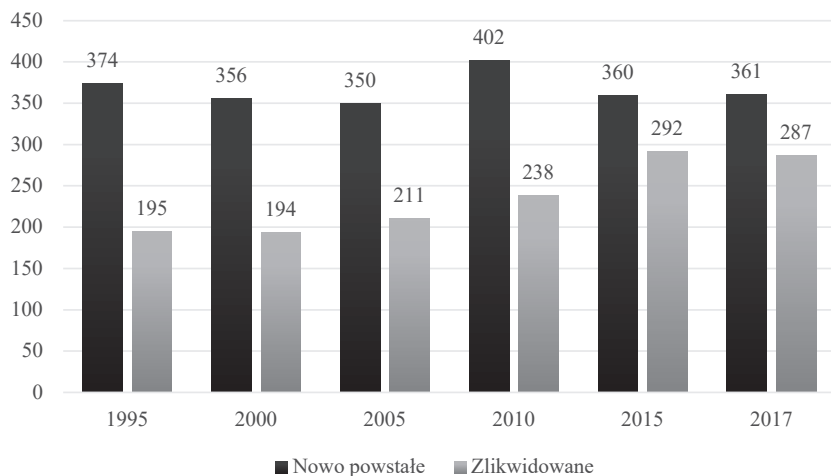
W ostatnich 30 latach systematycznie wzrastała liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, przy czym w latach 90. wzrost ten charakteryzował się największą dynamiką. Liczba ta, zgodnie z danymi rejestru REGON, wynosi obecnie ponad 3 mln. Piętnastokrotnie wzrosła liczba spółek handlowych, do poziomu 537 tys. w 2017 r.

Poziom przedsiębiorczości jest również monitorowany na podstawie zmian w liczbie nowo powstałych i likwidowanych przedsiębiorstw. W latach 1995-2017 liczba nowo zarejestrowanych firm w rejestrze REGON była na dosyć wyrównanym poziomie, oscylującym między 350 a 402 tys. Wzrastała natomiast liczba firm likwidowanych: z 195 tys. w 1995 r. do 287 tys. w 2017 r. (rys. 2).

Rys. 1. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz spółek handlowych na podstawie REGON w Polsce w latach 1990-2017 (w tys.), stan na 31.12.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Polska 1989-2017* 2018].

Rys. 2. Liczba przedsiębiorstw nowo zarejestrowanych i zlikwidowanych w Polsce w latach 1995-2017 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Raport o stanie sektora 1995-1996, 2000-2001, 2005-2006, 2017*].

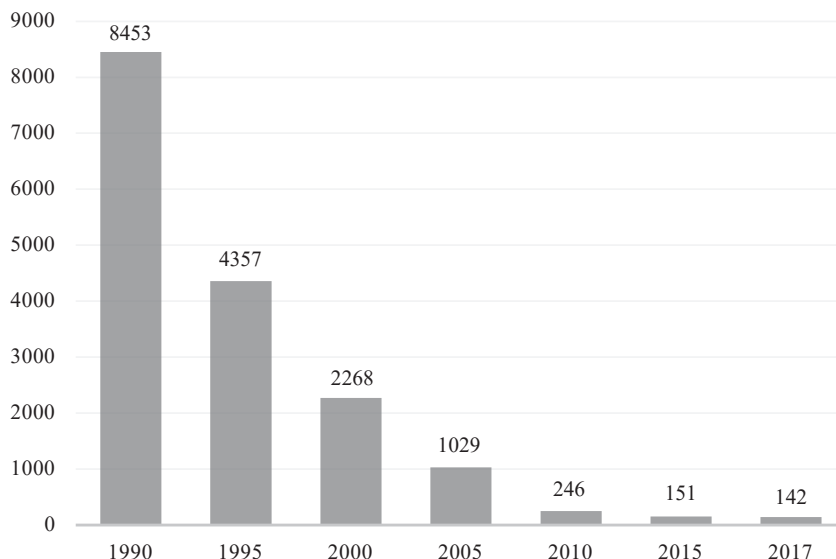
Przeżywalność przedsiębiorstw jest istotnym wskaźnikiem charakteryzującym przedsiębiorczość. W roku 2001 wskaźnik przeżycia pierwszego roku dla firm wyniósł 64,5% [*Raport o stanie sektora 2016*, s. 34] i od tego czasu wzrósł do poziomu

69,9%, co należy ocenić pozytywnie. W kolejnych latach działalności przedsiębiorstw wskaźnik przeżycia jest coraz wyższy. Ponadto przeżywalność rośnie wraz z wielkością przedsiębiorstwa. W odniesieniu do charakterystyki branżowej sektora MSP pierwszy rok działalności najczęściej przeżywają firmy działające w usługach [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 15].

Dla porównania warto przedsiębiorczość Polaków odnieść do wskaźników charakterystycznych dla Unii Europejskiej. Obecnie wskaźnik osób, które rozpoczynają działalność gospodarczą oraz prowadzą własną firmę w horyzoncie czasowym do 3,5 lat, wynosi średnio mniej niż 9%. W Polsce w 2017 r. wskaźnik ten wzrósł do nieodnotowanego wcześniej poziomu 11% [Tarnawa i in. 2017].

Od roku 1989 nastąpiły w Polsce istotne zmiany dotyczące nie tylko liczby podmiotów gospodarczych, lecz także struktury własności. Nastąpił znaczny spadek udziału sektora państwowego na rzecz sektora prywatnego. Liczba przedsiębiorstw państwowych spadła z 8453 w 1990 r. do 142 w 2017 r. (rys. 3), głównie wskutek przekształceń własnościowych – prywatyzacji bezpośredniej, komercjalizacji oraz likwidacji.

Sektor prywatny (niekontrolowany przez państwo) odgrywa istotną rolę w rozwoju gospodarczym Polski, gdyż kształtuje kluczowe zmienne ekonomiczne, takie jak zatrudnienie czy PKB.

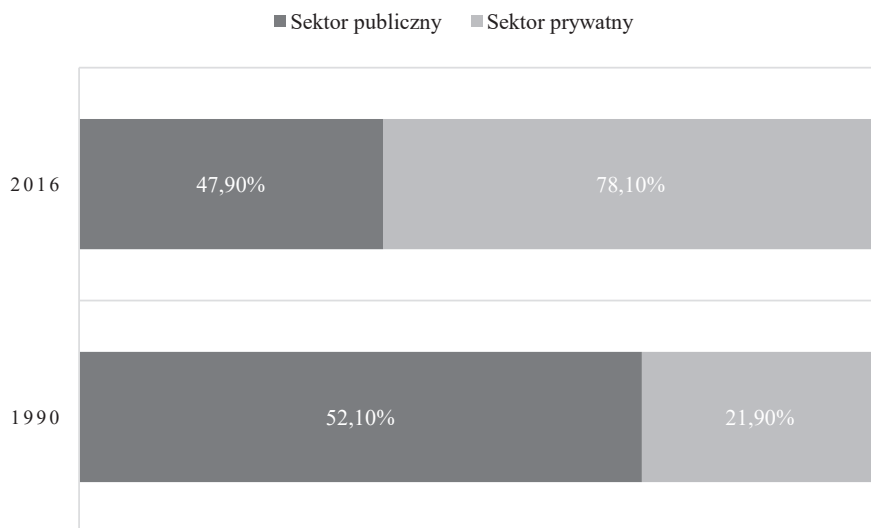

Rys. 3. Liczba przedsiębiorstw państwowych w Polsce w latach 1990-2018, stan na 31.12.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Polska 1989-2017 2018*].

Znaczenie prywatnych przedsiębiorstw w gospodarce można scharakteryzować za pomocą udziału w wytwarzaniu PKB. W minionych 30 latach udział ten

systematycznie wzrastał: w roku 1990 wynosił on 40% PKB, a w 2017 r. już 73,4% PKB [Raport o stanie sektora 2017]. Szczególne znaczenie zyskał sektor małych oraz średnich przedsiębiorstw. Obecnie małe oraz średnie firmy stanowią 99,8% wszystkich przedsiębiorstw w Polsce i wytwarzają 50,1% PKB, przy czym największy udział w kwestii wkładu do PKB, jak i liczebności mają mikroprzedsiębiorstwa [Przedsiębiorczość w Polsce 2003].

Rys. 4. Pracujący według sektorów w latach 1990-2013 w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Polska 1989-2017 2018].

Zmiany nastąpiły także w strukturze zatrudnienia. Podczas gdy w 1990 r. 47,9% osób aktywnych zawodowo znajdowało zatrudnienie w sektorze prywatnym, w 2016 r. odsetek ten wynosił aż 78,1% (rys. 4), z czego 68,2% zatrudnionych w sektorze prywatnym pracowało w podmiotach sektora MSP [Pracujący w gospodarce narodowej 2017].

4. Rozwój mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw po 1989 roku

Interesujące z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości w Polsce są dane dotyczące przedsiębiorstw z uwzględnieniem różnych klas wielkości. W latach 2008-2016 liczba mikro-, małych, średnich firm utrzymywała się na podobnym poziomie i ulegała niewielkim wahaniom. Również struktura branżowa firm z sektora MSP nie zmieniła się w istotny sposób. Najliczniej przedsiębiorstwa zaangażowane są w działalność usługową [Raport o stanie sektora 2018, s. 13].

Analizując rozkład regionalny MSP w roku 1995, można zauważyć koncentrację tych firm w pobliżu największych aglomeracji miejskich, w 8 najbardziej

zurbanizowanych województwach. W województwach: warszawskim, bielskim, bydgoskim, częstochowskim, jeleniogórskim, kaliskim, katowickim, legnickim, łódzkim, piotrkowskim, poznańskim i wałbrzyskim było zlokalizowanych ok. 50% wszystkich firm z sektora MSP [*Stan sektora 1997*, s. 32, 34]. W 2018 r. firmy z sektora MSP podobnie lokowały się regionalnie. Warto zaznaczyć, że w rankingu przedsiębiorczości województwa: mazowieckie, pomorskie i wielkopolskie wyróżniły się najbardziej pod względem rozwoju przedsiębiorczości [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 35-37].

Niska innowacyjność przedsiębiorstw z sektora MSP w 1995 r. stanowiła odzwierciedlenie niskiego poziomu innowacyjności wszystkich polskich firm. Przedsiębiorstwa te zarówno pod względem kosztów pracy, jak i innowacyjności (ocenianej pod kątem wprowadzania nowych technologii i nowych produktów) można było uznać za bardzo mało konkurencyjne. Wydatki na B+R w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły w przybliżeniu 33 USD. Stanowiło to jedynie 10% analogicznych wydatków w UE. W tej puli udział sektora prywatnego wyniósł 5%. [*Stan sektora 1997*, s. 148]. W 2018 r. rosła działalność innowacyjna finansowana z nakładów zewnętrznych i wewnętrznych polskich MSP. W roku 2016 zwiększyły się ponad trzykrotnie nakłady mikro-, małych i średnich firm na działalność badawczo-rozwojową. Odnotowano wzrost inwestycji w innowacje oraz wzrost współpracy z innymi podmiotami w tym obszarze. Te pozytywne zmiany dotyczyły głównie średnich firm. W sektorze MSP od lat można zaobserwować tendencję świadczącą o tym, że wraz ze wzrostem firm rośnie innowacyjność [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 5-6].

W roku 1995 firmy z sektora MSP nastawione były przede wszystkim na działalność lokalną. Warto zaznaczyć, że takie samo podejście do strategii ekspansji miały małe i średnie przedsiębiorstwa z obszaru UE. Jeśli przedsiębiorstwa z sektora MSP realizowały strategię umiędzynarodowienia, to ich oferta eksportowa obejmowała towary nisko przetworzone, gdyż opierała się na taniej pracy i tanich zasobach naturalnych [*Stan sektora 1997*, s. 142]. Przedsiębiorstwa eksporterzy z sektora MSP realizowały działalność produkcyjną (50% firm), ponadto mali i średni eksporterzy prowadzili działalność handlową, transportową, w sekcji łączności i budownictwa. W sumie te rodzaje działalności wypracowały w 1995 r. 96,7% eksportu MSP ogółem [*Stan sektora 1997*, s. 140- 142]. W roku 2018 wyniki firm z sektora MSP w strategii internacjonalizacji są słabe. W 2016 r. według danych GUS dotyczących małych i średnich eksporterów tylko 4,4% firm sprzedawało swoje wyroby za granicę, a 1,0% oferowało usługi. Z kolei importerzy produktów stanowili 7,6% firm z sektora MSP, a usług 1,5% przedsiębiorstw. Na wyniki firm z sektora MSP wpłynęły przede wszystkim słabe wyniki mikroprzedsiębiorstw [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 30].

Podsumowując zmiany w sektorze polskich MSP, warto odnieść się do stanu obecnego, czyli ocenić rozwój przedsiębiorczości w roku 2018.

Zmiany dotyczące mikroprzedsiębiorstw w 2018 r. można ocenić pozytywnie: rosły wskaźniki dotyczące liczby pracujących, liczby zatrudnionych, wartości produkcji, przychodów, nakładów inwestycyjnych. Najsłabszy wzrost dotyczy wzrostu wartości dodanej w grupie tych przedsiębiorstw. Słabą stroną mikroprzedsiębiorstw

jest działalność jedynie na rynku krajowym, incydentalne angażowanie się w działalność eksportową czy importową [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 8].

Małe przedsiębiorstwa charakteryzuje większa rentowność i płynność finansowa w porównaniu z firmami średnimi. Z kolei mają najmniejszy udział w tworzeniu PKB w porównaniu z innymi podmiotami z sektora MSP. Firmy te mają niską przeżywalność w pierwszym roku działalności. Są one najslabiej wyposażone w komputery i mają ograniczony dostęp do Internetu. Warto dodać, że w 2018 r. w przeciętnej małej firmie pracuje 21 osób [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 9].

Średnie przedsiębiorstwa wypracowują większy udział w tworzeniu PKB niż małe. Również mają większy od małych firm udział w tworzeniu miejsc pracy (17% w 2018 r.). Przeciętnie w średnim przedsiębiorstwie pracuje 105 osób. Najbardziej wyróżniają się te firmy w sektorze MSP, porównując wartość eksportu wyrobów i usług. Również silną stroną tych przedsiębiorstw jest ich przeżywalność – pierwszy rok przeżywa więcej niż 92% średnich firm [*Raport o stanie sektora 2018*, s. 10].

5. Specyfika prowadzenia działalności gospodarczej w latach 1989-2018

Większość historii sukcesów polskich przedsiębiorców, którzy zakładali firmę w latach 90. zaczyna się słowami: „W latach 90. w Polsce nie było”. Wówczas zaspokajanie podstawowych potrzeb społeczeństwa było impulsem do dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości. Sukces gwarantował brak konkurencji na wielu rynkach. Przedsiębiorczość Polaków sprowadzała się głównie do pozyskania towarów i dostarczenia ich klientom.

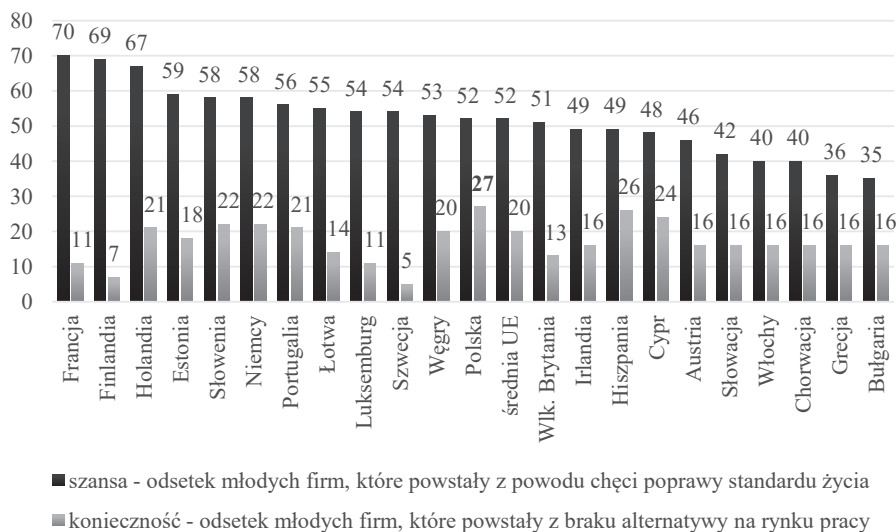
Wraz z dojrzewaniem gospodarki rynkowej w Polsce wzrastała konkurencja na rynkach różnych dóbr i usług. Aby przetrwać, konieczne stało się poszukiwanie przewagi konkurencyjnej firm. Otoczenie rynkowe zaczęło zmieniać się na tyle dynamicznie, że jeśli przedsiębiorca nie monitorował tych zmian i za nimi nie podążał, mógł szybko zostać wyeliminowany z rynku. Obecnie, gdy niemal wszystkie podstawowe potrzeby Polaków są już zaspokajane przez rynek, a w każdej branży występuje duża konkurencja, o wiele trudniej jest osiągnąć sukces rynkowy. Wiele przedsiębiorstw zajmuje się kreowaniem nowych potrzeb społeczeństwa, dostarczaniem im produktów i usług funkcjonujących już w innych krajach, a w Polsce jeszcze niedostępnych. Niemniej jednak przeważnie są to już substytuty innych dostępnych produktów i usług na rynku.

W ostatnich 30 latach zmieniało się również podejście do prowadzenia biznesu. Zwiększyła się otwartość polskich przedsiębiorców na rynki zagraniczne, zwłaszcza po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Na początku okresu transformacji plany polskich przedsiębiorców były „niskich lotów”, teraz wyraźnie Polacy nabrali odwagi. Nie boją się już ekspansji zagranicznej, chociaż umiędzynarodowienie polskich firm jest wciąż niższe niż unijnych: 46% dojrzałych firm w Polsce oraz 44% młodych firm działa wyłącznie na rynku krajowym, podczas gdy średnia unijna wynosi w tym zakresie odpowiednio dla dojrzałych firm 43% i dla młodych firm 40% [Tarnawa i in. 2017, s. 47]. Niebagatelne znaczenie miało też upowszechnienie Internetu w prowadzeniu

działalności gospodarczej, które znacznie zwiększyło możliwość szybkiego zwiększenia skali prowadzonej działalności. Zaczęły powstawać firmy z dużym potencjałem wzrostu (start-upy). W analizowanym okresie zaczęła rozwijać się w Polsce przedsiębiorczość akademicka, współpraca na styku nauki i biznesu mająca prowadzić do komercjalizacji wyników badań naukowych. Być może w efekcie tych zmian w niedalekiej przyszłości polska firma zasili listę stu największych firm na świecie.

Firmy w Polsce są coraz częściej zakładane z wyboru, a nie konieczności. Odsetek młodych firm zakładanych z powodu dostrzeżenia szans, jakie pozwala wykorzystać własny biznes, wyniósł 52% w 2017 r. Przedsiębiorczość postrzegana w kategorii szansy uznano za jeden ważniejszych czynników określających „jakość” przedsiębiorczości – to kryterium zostało włączone do indeksu innowacyjności (EIS, *European Innovation Scoreboard*) [Tarnawa i in. 2017].

Przedsiębiorczość postrzegana z perspektywy szans i przymusu stanowi również jeden z obszarów badania przeprowadzanego przez Globalny Monitor Przedsiębiorczości (GEM, *Global Entrepreneurship Monitor*). Jest to największy, międzynarodowy projekt badawczy dotyczący przedsiębiorczości oraz czynników kształtujących środowisko jej rozwoju. Organizacja ta dzieli inicjatywy przedsiębiorcze na przedsięwzięcia oparte na szansie oraz powstające z konieczności. Te drugie podejmowane są z powodu braku innych możliwości, szczególnie w przypadku bezrobocia oraz niesatysfakcjonującej pracy zawodowej. Firmy zakładane z wyboru osiągają z reguły lepsze wyniki finansowe oraz charakteryzują się wyższym wskaźnikiem przetrwania.

Rys. 5. Przedsiębiorczość wynikająca z wykorzystania szansy oraz z konieczności w krajach europejskich według raportu GEM

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Gołębiowski 2014, s. 21].

Ponadto założyciele przedsiębiorstw wykorzystujący okazje rynkowe częściej tworzą nowe miejsca pracy, podejmują bardziej ryzykowne przedsięwzięcia i angażują się w działalność innowacyjną [Gołębiowski 2014]. Statystykę opracowaną przez GEM w odniesieniu do tych dwóch kategorii źródeł inicjatyw przedsiębiorców przedstawiono na rysunku 5.

Przedsiębiorczość oparta na szansie w większym stopniu przekłada się na wzrost PKB [Bratnicki i in. 2007]. Do roku 2013 większość nowych firm w Polsce powstawała z konieczności. Systematycznie rósł odsetek przedsiębiorczości opartej na szansie i w 2016 r. wyniósł on 52% wobec 26,6% firm założonych z konieczności. Taki wynik nie odbiega już znacząco od średniej unijnej – 20% nowych przedsiębiorstw powstaje z powodu braku alternatywy w działalności zawodowej. Tendencje te są jednak silnie skorelowane z sytuacją na rynku pracy i koniunkturą gospodarki [Tarnawa i in. 2017].

Analizując polską przedsiębiorczość z perspektywy europejskiej, warto odnieść się do wyników badania Globalnego Wskaźnika Przedsiębiorczości (GEI, *The Global Entrepreneurship Index*). Wskaźnik ten służy ocenie przedsiębiorczości oraz ekosystemu przedsiębiorczości. Obejmuje 14 obszarów uznawanych za podstawy ekosystemu przedsiębiorczości. Ta propozycja stanowi swoistą mapę wskazującą silne i słabe strony danego kraju i służy ich wzmocnieniu lub korekcie. Do krajów najbardziej przedsiębiorczych należą: Stany Zjednoczone, Szwajcaria i Kanada. Polska zajmuje 30. pozycję wśród 137 krajów ujętych w rankingu GEI w 2018 r. [*The Global Entrepreneurship 2018*].

7. Zakończenie

Powodzenie transformacji ustrojowej w Polsce w dużej mierze zależało od rozwoju przedsiębiorstw, które stanowią siłę napędową gospodarki. W ostatnich 30 latach systematycznie zwiększała się liczba przedsiębiorstw, ich udział w wytwarzaniu PKB, zmieniała się struktura własności oraz liczba osób zatrudnionych w sektorze prywatnym.

Podsumowując zmiany dotyczące sektora MSP w latach 1989-2018, można zauważyć, że liczba polskich firm wzrasta; w szczególności dynamika ta dotyczy rozwoju mikroprzedsiębiorstw. Rośnie udział firm z sektora MSP w tworzeniu PKB, firmy te obecnie wnoszą wkład na poziomie prawie 50%. Rośnie również wartość produkcji, liczba pracujących i zatrudnionych oraz przychody. Nakłady inwestycyjne, inwestycje w innowacje oraz badania i rozwój, eksport i import, poziom cyfryzacji również wykazują tendencje wzrostowe (głównie dzięki firmom średniej wielkości), lecz wyniki firm w tych obszarach „odstają” od średnich charakterystycznych dla sektora MSP w UE.

Przedsiębiorcy mogą stworzyć silną gospodarkę i przyczynić się do rozwoju gospodarczego i społecznego. Generowanie nowych możliwości biznesowych i zdolność do poszukiwania możliwości przedsiębiorczych wymaga podejmowania działań na

poziomie krajowym i regionalnym. Takie podejście do przedsiębiorczości nie ma w sobie niczego nowego. Stworzenie silnego zaplecza biznesowego, zachęcającego do tworzenia nowych firm i wspomagającego rozwój przedsiębiorstw już istniejących, stanowi trudne wyzwanie. Z kolei absorpcja tych rozwiązań wymaga wiedzy i umiejętności oraz innowacyjności przedsiębiorców.

J. Schumpeter i P. Drucker, dwaj wybitni myśliciele i teoretycy zarządzania, uznali, że przedsiębiorczość powinna łączyć się z innowacyjnością. W takim rozumieniu o rozwoju przedsiębiorczości decyduje nie tylko rosnąca liczba firm prywatnych, lecz także ich innowacyjność. Ta perspektywa stawia inne wyzwania przed badaczami i praktykami biznesu w Polsce. Przecież wzrost przedsiębiorstwa, a nie wzrost samozatrudnienia stanowi istotny priorytet rozwoju przedsiębiorczości. Wyedukowani przedsiębiorcy, którzy potrafią współpracować ze środowiskiem naukowym, to grupa ludzi, którzy mają szansę zintensyfikować rozwój przedsiębiorczości również w wymiarze wysokiej „jakości” przedsiębiorczości. Bez przedsiębiorczości wynalazki pozostałyby dumą ośrodków B+R i laboratoriów, natomiast nie służyłyby klientom.

Wraz ze wzrostem konkurencji w gospodarce zmianie uległa również specyfika prowadzenia przedsiębiorstwa i możliwości odnoszenia sukcesów. Trudno w gronie najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw (np. ranking najbardziej innowacyjnych firm świata według Forbes) znaleźć polskie przedsiębiorstwa. Jednak rodzime firmy są obecne na rynkach międzynarodowych, a niektóre z nich z powodzeniem konkurują na rynku globalnym. Warto zaznaczyć, że coraz częściej autorami spektakularnych sukcesów są firmy mniejsze, należące do sektora MSP.

Wyzwania stojące przed badaczami w obszarze przedsiębiorczości są zróżnicowane; niektóre mają charakter akademicki, inne dotyczą praktyki przedsiębiorczości przez indywidualnych przedsiębiorców i grupy przedsiębiorstw. Wciąż otwarty pozostaje problem konceptualizacji teorii przedsiębiorczości, co jest zauważalne już na etapie poszukiwania definicji tego pojęcia. Również pomiar przedsiębiorczości budzi wątpliwości. W efekcie mamy do czynienia z artykułami naukowymi, raportami czy publikacjami, gdzie trudno porównać dane i wyniki badań w odniesieniu do różnych części świata. Również niezwykle ważny kierunek badań dotyczy edukacji przedsiębiorczości. W Stanach Zjednoczonych, uważanych za kraj będący kolebką przedsiębiorczości, już w przedszkolu dzieci edukują się na temat prowadzenia własnej działalności gospodarczej. W Polsce szeroko zakrojona nauka przedsiębiorczości może stworzyć podstawę do budowania silnych, prężnie rozwijających się firm, które realizują odważne strategie rozwoju na rynku globalnym.

Literatura

- Acs Z.J., Desai S., Hessels J., 2008, *Entrepreneurship, economic development and institutions*, Small Business Economics, no 31 (3), s. 219-234.
- Błachucki M., 2010, *Liberalizacja zasad działalności gospodarczej*, [w:] Żurkowska K. (red.), *Transformacja systemowa w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 378.

- Bratnicki M., 2002, *Przedsiębiorczość i przedsiębiorcy współczesnych organizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
- Bratnicki M., Zabierowski P., Kozłowski R., 2007, *Czynniki wpływające na kształtowanie przedsiębiorczości w kontekście badań Global Entrepreneurship Monitor*, [w:] Wachowiak P., Dąbrowski M., Majewski B. (red.), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa.
- Cooper A.C., 2015, *History and Academic Study of Entrepreneurship*, Wiley Encyclopedia of Management, s. 1-3.
- Davidsson P., Wiklund J., 2007, *Levels of analysis in entrepreneurship research: Current research practice and suggestions for the future*, Entrepreneurship, Springer, Berlin–Heidelberg, s. 245-265.
- Drucker P.F., 1992, *Innowacja i przedsiębiorczość: praktyka z zasady*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Drucker P.F., 2004, *Natchnienie i fart czyli innowacja i przedsiębiorczość*, Studio Emka, Warszawa.
- Gill R., 2017, *Entrepreneurship*, The International Encyclopedia of Organizational Communication, s. 1-10.
- Gnyawali D.R., Fogel D.S., 1994, *Environments for entrepreneurship development: key dimensions and research implications*, Entrepreneurship Theory and Practice, no 18 (4), s. 43-62.
- Gołębiowski G., 2014, *Przedsiębiorczość w Polsce w świetle badań Global Entrepreneurship Monitor*, za: Raczyk A., 2009, *Metody badania przedsiębiorczości oparte na rejestrze podmiotów gospodarki narodowej*, Przedsiębiorczość-Edukacja, nr 5, s. 133-146.
- Guzman J., Stern S., 2016, *The State of American Entrepreneurship: New estimates of the Quantity and Quality of Entrepreneurship for 15 U.S. States, 1998-2014* (no. w22095), National Bureau of Economic Research.
- Kuratko D.F., 2005, *The Emergence of Entrepreneurship education: Development, Trends, and Challenges*, Entrepreneurship Theory and Practice, vol. 29, Issue 5, 2005, s. 577-597.
- Lawrence R.A., Muller G.E., 1993, *Challenges to theory development in entrepreneurship research*, Journal of Management Studies, vol. 30, Issue 5, s. 815-834.
- Marques H., 2017, *Gender, entrepreneurship and development: which policies matter?*, Development Policies Review, vol. 35, Issue 2, s. 197-228.
- Papanek G.V., 1962, *The Development of Entrepreneurship*, The American Economic Review, no 52 (2), s. 46-58.
- Piasecki B., 1997, *Przedsiębiorczość i mała firma: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Piecuch T., 2010, *Przedsiębiorczość: podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo CH Beck, Warszawa.
- Polska 1989-2017*, 2018, GUS, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/inne-opracowania-zbiorcze/polska-19892014,13,1.html> (10.09.2018).
- Pracujący w gospodarce narodowej w 2016 roku*, 2017, GUS, Warszawa, s. 134, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/pracujacy-w-gospodarce-narodowej-w-2016-roku,7,13.html> (6.09.2018).
- Przedsiębiorczość w Polsce. Raport*, 2003, dokument przyjęty na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 17 czerwca 2003 r.
- Raport o stanie sektora MSP w latach 1995-1996*, 1997, PARP, Warszawa, <http://poig.parp.gov.pl/files/74/81/92/Raport9596.pdf> (6.09.2018).
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, 2000-2001*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/rap444or55y7k810001-2002001.pdf (6.09.2018).
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, 2005-2006*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/rap05-06efyhu78ol09lk.pdf (6.09.2018).

- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, 2016, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, s. 34, https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/2016_raport_msp_pl_clik.pdf (6.09.2018).
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, 2017, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, s. 23, https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/raport%20o%20stanie%20sektora%20msp%20w%20polsce_2017.pdf (6.09.2018).
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, 2018, PARP Grupa PFR, Warszawa, s. 15, https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/raport_o_stanie_sektora_2018.pdf (6.09.2018).
- Schumpeter J.A., 2000, *Entrepreneurship as Innovation*, *Entrepreneurship: The Social Science View*, s. 51-75.
- Shane S., Venkataraman S., 2000, *The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research*, *Academy of Management Review*, no 25 (1), s. 217-226.
- Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Raport za lata 1995-1996*, 1997, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, USAID GEMINI PEDS PROJECT, Warszawa.
- Stevenson H.H., Jarillo J.C., 2007, *A paradigm of entrepreneurship: Entrepreneurial management*, *Entrepreneurship*, Springer, Berlin–Heidelberg, s. 155-170.
- Tarnawa A., Węclowska D., Nieć M., Zbierowski P., 2017, *Global Entrepreneurship Monitor – Polska, Raport z badania*, PARP, Warszawa.
- The Global Entrepreneurship Index 2018*, 2018, https://www.researchgate.net/publication/322757639_The_Global_Entrepreneurship_Index_2018 (6.09.2018).
- Ustawa z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U. nr 41, poz. 324.
- Zwan P. van der, Thurik R., Verheul I., Hessels J., 2016, *Factors influencing the entrepreneurial engagement of opportunity and necessity entrepreneurs*, *Eurasian Business Review*, no 6 (3), s. 273-295.